

LA LLIGA ESPIRITUAL DE LA MARE DE DÉU DE MONTSERRAT

La Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat (primer anomenada de Nostra Senyora de Montserrat) té una considerable influència en la societat catòlica catalana de començaments de segle (71). És fundada el 1899 i bona part de la intel·lectualitat confessional -"l'aristocràcia dels nostres estaments devots", en paraules de Jaume Bofill i Mates (72)- hi té alguna participació durant els anys d'arrencada. Des d'Enric Prat de la Riba fins a Josep Puig i Cadafalch, Norbert Font i Sagué, Manuel Rocamora, Joan Maragall, Antoni Gaudí o Artur Masriera, passant per una sèrie de gent -molts dels quals provenen de la Congregació Mariana- entre els quals es compten Josep Carner (73) i els seus incondicionals (Joan Alzina i Melis, Emili Vallès, Rafael Masó i Valentí i el mateix Bofill i Mates) o diverses de les persones que en algun moment col·laboren en les activitats del grup.

L'origen -si més no pel que fa a la primera concreció de l'ideari- es remunta a la secció de propaganda religiosa que la Unió Catalanista crea el 1895 i confia a Torras i Bages (74). Segons Jaume Bofill, quan la Unió Catalanista ja no és tan integradora com en els seus inicis s'havia proposat, no té sentit que estableixi lligam amb una secció religiosa que, en principi, no vol ser partidista. D'aquí, segons ell, la separació (75). La interpretació, però, ha de ser matisada. L'any de creació de la Lliga Espiritual, certament, coincideix amb el de l'escissió de la Unió per part de Prat de la Riba i els seus seguidors i la creació del Centre Nacional Català, un dels fonaments de la futura Lliga Regionalista. Això no obstant, la nova entitat resta fidel als postulats de la Unió, cosa que implícitament el mateix Bofill reconeix

en l'article en considerar que el 1916 *"cada vegada més i sense abdicar de cap dels seus ideals, la Lliga Espiritual es va deseixint de les coses polítiques"* (76). Senyal que, si més no durant els primers anys, aquestes *"coses polítiques"* continuen en primer pla. El 1916 Bofill es mira el tema amb ulls interessats a causa de la seva militància a la Lliga Regionalista. En realitat, la desvinculació com a secció de la Unió Catalanista és més una qüestió d'estratègia que no de discrepància política. Com a organisme independent, té major capacitat de difusió (77). A part que tampoc no es pot demostrar un vincle directe entre la secció de la Unió i la futura Lliga Espiritual. Més aviat es tracta d'una confluència d'interessos que provoca un ràpid trasllat de competències a causa d'unes millors disponibilitats de funcionament. Pensem que, cap a voltants de 1895, les persones responsables de tirar endavant la secció són Ricard Permanyer com a president, Tomàs d'Aquino Rigualt, Josep Mª Valls i Vicens, Pau Colomer i Alexandre de Riquer com a vocals, i Emili Vallès com a secretari (78); mentre que la primera junta de govern de la Lliga la formen Ricard Permanyer com a president, Vicenç Escat com a tresorer, Manuel Rocamora, Joan Poblet, Claudi Hoyos i Francesc Figueras com a vocals, i Joan Rubió i Bellver com a secretari (79). L'única coincidència és la de Permanyer a la presidència. A part, és clar, de Torras i Bages com a consiliari (a la Lliga només oficiós a causa del seu nomenament el mateix 1899 per a la mitra de Vic).

Segons l'article primer dels estatuts, l'objectiu prioritari de l'entitat és:

"Demandar a Déu per medi de Nostra Senyora de Montserrat la total reconstitució espiritual y temporal del poble català y fomentar, per la acció corporativa de la Lliga y la individual dels seus membres, la unió de la

devoció cristiana ab l'amor del país en la pietat y l'ideal de Fe en lo moviment catalanista" (80)

"Té per objecte -com s'expressa en un altre moment- la reconstitució moral y material de la Nació Catalana", per la qual cosa "no deixarà de formar ab los demás elements actius del catalanisme" (81). És tracta, per tant, en mots de Joan Poblet, de "catolisar lo catalanisme", però no només de paraula, sinó amb el compromís combatiu de "bregar en mitj d'aquell exèrcit de deslliuradors de la terra" (82). Amb La tradició catalana de Torras i Bages com a manual i, per tant, des d'una perspectiva conservadora en què la fidelitat a les arrels és prioritària:

"Primer se deu refer la verdadera terra catalana ab ses costums, ses devocions, sa honradesa, sa amor a la llar y a la terra que li sustenta, sa tradició en una paraula. Després s'han d'enmotllar les aspiracions a un règimen polítich propi qu.aquella primera propaganda haurà fet nàixer" (83).

Les activitats que duen a terme per reforçar l'ideari van des de les estrictament religioses fins a d'altres de més folklòriques, com els premis que s'atorguen als nois que sàpiguen millor el catecisme en català, l'organització de festes religioses per demanar a Déu que no es publiquin lleis contra Catalunya (84) o la creació d'una comissió amb la tasca de promoure una campanya per combatre "el malehit vici del renech" (85).

Allò que realment té interès per tal d'establir possibles relacions de la Lliga Espiritual amb el grup de Carner és el marc en què es mouen els dos conceptes ideològics essencials: el catalanisme i el cristianisme. En aquest sentit s'intueix una evolució al llarg dels primers anys del segle. Sense renunciar a cap dels dos perquè són els fonaments de l'existència de l'entitat com a tal, s'adverteix una desradicalització que condueix,

des d'uns inicis molt patriòtics i efusius, vers una postura més integradora que es manifesta cap a 1905-1906. Un exemple de la primera posició és la militància a la Unió Catalanista i l'assumpció del seu ideari polític. Una militància activa que provoca que l'entitat s'adhereixi a diversos actes organitzats per la Unió i hi enviï representants (86). El primer número del butlletí "Montserrat" fins i tot és retirat del mercat per ordre del Governador Civil (87). És un moment de compromís a favor de "La Renaixensa" en la seva pugna amb "La Veu de Catalunya" per tal d'ajudar els respectius grups de suport en l'intent competitiu de monopolitzar el catalanisme (88). Allà on queda més clara la importància de l'ideari polític és en l'article de Joan Poblet a "La Creu del Montseny", escrit per donar a conèixer la nova entitat en el moment de la seva fundació. Més de la meitat del text, i ja des del començament, és dedicat a parlar de la situació que viu el catalanisme el 1899. Com si les quatre barres quedessin per sobre de la creu, malgrat que, lògicament, les conviccions religioses no permeten explicitar-ho. Les referències crítiques a la gent escindida de la Unió són implícites, però diàfanes (89).

La desradicalització té el seu punt àlgid durant 1906 i ja a finals de 1905. N'és una causa la convergència vers l'unitarisme de Solidaritat Catalana. Per això Frederic Clascar, com a director de "Montserrat", escriu el setembre de 1905 un article en defensa del catalanisme com a "moviment integral de Catalunya" (90) i en el manifest de 1906 Als catòlics catalanistes promogut per la junta de la Lliga s'aclareix que "*fonamentem nostre amor a la Pàtria en Déu, perquè per demunt de les quatre barres hi posem la creu*" (91), diferentment al que feia presagiar el text de Joan Poblet de 1899. D'aquí que Prat

de la Riba hi col·labori ara i no abans amb un discurs llegit durant la festa organitzada amb motiu de la Mare de Déu de Montserrat celebrada el 29 d'abril en els locals de l'Associació de Catòlics. Això sí, un discurs sense contingut polític que gira al voltant de la tòpica mitificació de la muntanya montserratina com a representació de la terra catalana (92). La concreció d'aquesta evolució és precisament una de les causes que provoca la desaparició de "Montserrat", en un moment en què el sectarisme que havia representat uns anys abans ja és inviable:

"L'exemple del camp s'imposa. Quan creixen els moviments d'un nuclé social, cal en certs moments abandonar el centre per llensar-se a la perifèria. Llensem-nos-hi, fosos dins el gran moviment en defensa dels drets sagrats de la vida cristiana. Firms dins el gran moviment de Solidaritat que s'és escampat d'un cap a l'altre de nostra ben-volguda terra, res deturará nostra empena; ab l'ajuda de Déu res fondrà el nostre delit" (93).

Per conèixer el veritable grau de radicalisme previ cal distingir entre els desitjos dels promotors i el destí final d'aquests anhels una vegada passats pel sedàs de Torras i Bages, que en poleix tot allò que considera excessivament allunyat de les directrius religioses que ell contempla com a prioritàries. *"Li recomano -diu en carta a Ricard Permanyer de 28 de gener de 1900- que amb la política no hi vulgui casar la religió; jo sempre n'he estat enemic, potser fins i tot hi sóc extremat, però fins ara no tinc motius de penedir-me'n"* (94). Per això està tan al cas a l'hora de redactar els estatuts, no accepta que en el nom de l'entitat aparegui la paraula "català" o "catalanista", tal com desitgen els fundadors, i es discuteix amb els promotors de "Montserrat" quan li

proposen de reproduir les Bases de Manresa en el primer número:

"La cosa [la publicació de les Bases] fins em sembla que té una part de ridícula per lo inoportuna. Jo comprenc que hi posessin un text de la Salve, o de l'Avemaria, o de l'ofici canònic de la festivitat de Montserrat" (95).

La censura més significativa és la que es produeix quan els primers militants li presenten l'oració que s'ha de resar durant les comunions col·lectives, en la qual s'inclouen ideals separatistes perquè s'invoca la intercessió de la Verge per tal que Catalunya assoleixi la independència. Al final és el propi Torras en persona qui redacta l'oració i aquests tocs "perillosos" desapareixen (96).

No tots els seus desitjos d'apoliticisme, però, reïxen. Almenys això sembla desprendre's de la carta a Permanyer de 28 de gener de 1900. En ella, a més de les recomanacions generals sobre política i cristianisme, li suggereix "que la Lliga no es lligui amb aquesta o aquella altra de les corrents que avui hi ha dins del catalanisme. La religió és com l'aire, que tothom l'ha de respirar", cosa que -almenys en els primers anys- no s'acompleix del tot.

Certament, hom pot dir que Torras i Bages "dictà l'ideal orientador de la Lliga" (97) i que els seus membres reconeixen el mestratge rebut i l'assumeixen (98). Però, a la vista d'aquestes dades, cal tenir present que la seva tasca és també de correcció d'uns desviaments que per a ell són massa radicals, i que serveixen per il·lustrar l'ideari sobre el qual es mouen els fundadors. Uns desviaments que també ajuden a entendre el veritable ambient en què s'introdueixen Josep Carner i els seus quan decideixen ingressar-hi. És la seva feina i l'exer-

ceix. En l'opuscle El clero en la vida social moderna, publicat el 1888, deixa ben clar el paper del clergat en les entitats seglars: "*Las modernas asociaciones de que hablamos -diu- requieren eclesiásticos de muy honda virtud*". Només així s'aconsegueix imposar la veritat de la fe. Es tracta -en paraules seves- de "*realizar aquel entrar con la suya para salir con la nuestra*" (99).

A causa de la manca de documentació sobre els primers anys del funcionament de l'entitat, és difícil saber, al marge de la participació a la revista "Montserrat", quin és el grau d'influència de Carner i els seus companys a la Lliga Espiritual. Sabem que tots ells en són socis pel tipus de participació en el butlletí (en alguns casos fins i tot com a redactors), però en desconeixem el moment exacte de l'ingrés. Tampoc no són coneguts els dotze components de la "colla" a la qual s'integren -informació molt valuosa a l'hora d'interpretar la importància dels contactes establerts- ni si formen part de la mateixa, tot i que cal pensar que sí (100). El fet cert és que durant aquests anys s'hi prodiguen poc. En part a causa del contrast entre la seva joventut i la maduresa dels capdavaners. També aquí, com succeeix a la Congregació, el grau d'incidència de Bofill i Mates és superior al de Carner en qüestions d'organització i ordre intern, però inferior quant a la utilització de l'entitat com a plataforma per a la difusió d'una obra literària i d'unes idees estètiques en les quals es fan presents els primers símptomes d'una nova definició. Uns símptomes que tornen a aparèixer entre 1901 i 1902, els anys més interessants pel que fa a la participació de Carner. El que passa és que Bofill hi ingressa més tard

que no a la Congregació. La seva actuació és realment important, però no en la primera dècada del segle, sinó durant la segona, que és quan els càrrecs estan ocupats per gent de la Lliga Regionalista: hi dóna conferències i el 1916 forma part de la junta de govern (101).

Tot el que sabem de Carner és que el seu ingrés es produeix segurament el 1901, que és quan comença a col·laborar a "Montserrat", i que -significativament- és una de les persones més interessades en el procés de renovació que provoca l'adequació dels estatuts el 1907. Ell és qui, per exemple, el 25 de febrer de 1906, en una reunió de la Junta, proposa que es creï una secció femenina i se li delega la missió de tirar-ho endavant. Missió que, d'acord amb les innovacions dels nous estatuts, arriba a bon port (102). Pel seu cantó, Rafael Masó és nomenat responsable de constituir una delegació a Girona, per tal d'executar les ànsies d'expansió, una altra de les novetats que acaba de concretar-se en els nous estatuts (103). No és una tasca qualsevol, cosa que mesura el grau del seu compromís amb l'entitat. I Emili Vallès sembla que hagi de ser un dels militants més veterans a causa de la seva condició de secretari, cap a 1895, de la secció de propaganda catòlica de la Unió Catalanista.

Allà on s'adverteix el veritable paper del grup a l'entitat és a "Montserrat", que esdevé, junt amb "Universitat Catalana", la millor plataforma de difusió entre 1901 i 1902 (104). La revista es publica entre el gener de 1900 -una vegada superats els problemes amb l'autoritat- i el desembre de 1906. En total són setanta-dos números de periodicitat mensual, només interrompuda durant octubre i novembre de 1902 (després d'uns intents de reforma anunciats el setembre d'aquell any que no es duen

a terme), durant el primer trimestre de 1903 i des del número de setembre de 1903 al d'abril de 1904. En principi és el butlletí de l'entitat i, per tant, informa sobre la vida interna de la Lliga. En realitat és també una revista d'opinió sobre temes religiosos (o de caràcter general però enfocats des de la perspectiva cristiana) i, lateralment, una revista cultural.

D'entre els elements que la caracteritzen, n'hi ha tres que il·lustren el context en el qual la gent de Carner es mou amb anterioritat a 1903: la importància de la tradició, el cristianisme com a font generadora d'un determinat catalanisme i la posició respecte al Modernisme. Els dos primers, ja propis de l'ideari de la Lliga Espiritual, queden definits en l'article programàtic que Ricard Permanyer, com a president, publica en el primer número: Catalunya y enrera (105). Els seus arguments són poc originals i de base fidelment vigatanista (106). Hi parla de l'evolució social que s'ha anat produint durant el XIX, la qual ha provocat que la societat, i concretament Catalunya, es vagi desfigurant. El racionalisme, la revolució francesa i el positivisme són causes de la decadència del país perquè han oblidat les directrius cristianes. I a major cristianisme, major grandesa de Catalunya. Per això parla ell d'anar enrera, de recuperar la tradició catòlica i oblidar l'herència del positivisme. És, per tant, un plantejament reaccionari a partir del qual és impossible parlar de modernització. I, com a article programàtic, dona la pauta de l'orientació de la revista. Si més no en un aspecte que serà tractat fins a la societat. Un altre article significatiu en aquest sentit és Catalanisme i tradició de Jaume Figueras, una de les persones vinculades lateralment al grup de Carner. S'hi justifica el catalanisme precisament a causa del

l·ligam amb el passat, per la qual cosa ha de ser ineludiblement conservador. Els qui prediquen idees noves -ell els anomena "ultramodernistes"- van en contra dels valors perenns i per tant no tenen raó d'existir. Defensar la tradició vol dir també, és clar, salvaguardar la religió. Sense Déu no hi ha tradició i sense ella no hi ha catalanisme. Conseqüència ben lògica: el cristianisme és l'arrel imprescindible de la societat. (107). Amb formulacions així, no és estrany que, com a la Congregació Mariana, els models literaris siguin els poetes sacerdots. I els mateixos: Paradedà, Gispert, Navarro, etc. Amb Verdaguer al capdavant, és clar (108).

Pel que fa al Modernisme, els redactors -amb excepció de Carner, que manté una posició més intel·ligent- hi veuen un atac a les idees torrasibagesianes de l'art cristià. Només per això ja se l'ha de combatre, fins al punt d'associar-lo a heretgia. No acaben de reconèixer, però, que estan vivint un moment durant el qual pràcticament no es pot parlar d'art prescindint de les aportacions del moviment. Per això tenen greus problemes per justificar que el bàcul dissenyat per Josep Llimona que el Cercle Artístic de Sant Lluc regala el 1900 a Torras i Bages no és modernista, quan en realitat en mostra clares influències (109). Tenen problemes semblants quan han de legitimar l'art de Gaudí, membre ben actiu de la Lliga Espiritual (110) o el d'Alexandre de Riquer, que també en forma part i del qual es veuen obligats a dir que "*és un dels pocs artistes de lo nostre país que ha sapigut assimilar-se les tendències potser un xich guerxes del modern art decoratiu*" (111).

Els membres del grup es mantenen allunyats de la cúpula de l'entitat, però s'introdueixen plenament en la revista per tal de treure'n el màxim rendiment possible

com a plataforma. Principalment Carner, que és qui se n'aprofita més des del punt de vista literari. Tots hi participen: Vallès, Carner i Masó com a redactors, i Bofill i Alzina com a col.laboradors. Emili Vallès, a més, arriba a exercir de director, junt amb Norbert Font i Sagué, quan a finals de 1905 Frederic Clascar -que llavors ostentava el càrrec- marxa de viatge a Roma (113).

Durant el període 1901-1902, que és quan el butlletí és més suggestiu cara a l'estudi de la confluència del grup, Carner hi té un pes específic important. A més de redactor, n'és el crític literari, és quan s'hi prodiga més, i hi publica els articles més interessants. També forma part del jurat -amb només divuit anys acabats de complir- en el certamen literari que "Montserrat" organitza el 1902. Hi coincideix amb gent de la talla d'Emili Vilanova, Marià Vayreda, Alexandre de Riquer, Claudi Planas i Font i Lluís Bartrina (113). La seva influència arriba fins al punt de proposar pel seu compte a Bofill el juny de 1902 que entri a formar part de la redacció. El requeriment és simptomàtic de la possibilitat d'aglutinació que Carner veu en el butlletí, però no hi ha constància que s'acompleixi (114). Igualment és ell l'en-carregat de l'enllaç que des de "Montserrat" -paral.lelament a "Catalunya"- s'estableix amb Mallorca, una de les fonts bàsiques a l'hora de seleccionar els elements de la tradició que s'adiuen amb el projecte cultural a definir. És Carner qui escriu -també el 1902- a Miquel Costa i Llobera demanant *"un corresponsal entusiasta, jove y actiu a Mallorca"* (115). D'aquí que a partir d'abril de 1904 hi col.laborin alguns dels poetes illencs amics seus i promocionats per ell a Barcelona (Llorenç Riber, Ma Antònia Salvà i Miquel Ferrà) (116) i des del butlletí es valori molt positivament l'aparició a Mallorca de "Mit-

jorn", la primera revista aglutinadora del grup de poetes de les Illes (117).

Des d'aquest moment el seu prestigi com a jove intel·lectual i poeta va en augment i això fa que se'l tingui ben considerat. Sempre que aconsegueix un premi literari apareixen en el número següent les felicitacions de rigor, en un to amistós i familiar. Les referències en aquest sentit són nombroses i superiors a les que es dediquen a altres autors (118). Amb especial atenció, com és natural, quan els premis són de poesia religiosa. En obtenir la viola als Jocs Florals de Barcelona de 1904 amb la compilació de sonets titulada Corones, presenten el recull com a un dels millors poemes religiosos que mai hagin produït els Jocs Florals (119). També se'l cita com a col·laborador dels Espectacles-Audicions Graner (120) i se n'elogia la publicació d'Els fruits saborosos (122).

Tot això a més de la participació directa, tant a nivell de creació literària com de crítica. Pel que fa a la creació, la seva aportació es redueix a la poesia, amb alguna incursió en el camp de la prosa rimada. Hi publica un total de deu poemes entre febrer de 1901 i novembre de 1906 i esdevé d'aquesta forma el poeta de qui s'editen més textos, dada també a valorar. La majoria són de temàtica religiosa, generalment de la llarga sèrie de poemes carnerians dedicats a les diverses Mares de Déu de les contrades catalanes. S'allunyen progressivament dels poemes dels anys noranta sobre el mateix tema i cada cop queda més clar com la religió pot esdevenir un pretext. Són els següents, alguns d'ells llegits amb anterioritat en actes de la Congregació Mariana:

* Quaresma, nº14 (febrer 1901), ps.34-35

* Himne, nº45 (desembre 1904), p.349. Escrit per a un romiatge al santuari de la Verge

de la Salut.

- * A la Mare de Déu dels Temps Moderns, nº48 (desembre 1904), p.431.
- * A la Mare de Déu de Gràcia y de Bellull, nº56 (agost 1905), p.61
- * Stramps a llahor de la muntanya de Montserrat, nº67 (juliol 1906), ps.238-241.
- * A la Mare de Déu de la O, nº69 (setembre 1906), p.284.
- * A la Mare de Déu de Cura, nº71 (novembre 1906), p.302.

Els altres tres, de temàtica diferent, són:

- * De dias y nits..., nº30 (juny-juliol 1902), p.106. Inclòs en el monogràfic d'homenatge a Verdaguer.
- * El compte de l'Aronge, nº38 (agost 1903), ps.242-243.
- * Les maduxes arrupides, nº63 (març 1906), p.182.

Completa el catàleg un exercici de prosa rimada:

- * Ratllas de viatje, nº32 (setembre 1902), ps.142-143.

Amb el pseudònim de "Plautus" -"el patumesch Plautus de la revista de la Lliga Espiritual de Nostra Senyora de Montserrat", en paraules de Salvador Vilaregut (122)- Josep Carner publica a "Montserrat" un total de catorze articles entre abril de 1901 i agost de 1902 amb el títol general d'A l'aguayt (crònica literària). Tots ells, significativament, queden datats en el període de transició anterior a l'aparició de "Catalunya". Es tracta de la primera aparició important a l'arena del món de la crítica literària. Tant pel to que hi empra com pel contingut pròpiament dit, hom s'adona que és aquí on

comença l'exposició d'un ideari estètic i l'establiment d'una determinada selecció entre els diversos components del panorama literari coetani. Són el material bàsic per estudiar el primer graó en l'evolució que condueix cap al Noucentisme.

La participació a la revista de Rafael Masó i Emili Vallès, els altres dos membres del grup que arriben a ser-ne redactors, és desigual. Rafael Masó se'n serveix només com a plataforma literària. Hi publica sis poemes i una narració propera a la literatura d'excursió. La majoria entre 1903 i 1905. El tema religiós hi és, però en grau minoritari (123). Emili Vallès, en canvi, per la seva condició temporal de director, s'hi prodiga més. Mentre ocupa el càrrec publica alguns dels articles de fons de primera pàgina. Entre aquests i els altres, com a mínim n'hi ha catorze. Algun d'ells amb pseudònim o inicials, però sense dubtes de paternitat (124). N'hi ha de caire polític, sobre qüestions religioses i uns quants de divulgació de temes de llengua i literatura (125). Els més importants són el que dedica a la relació de Ramon Llull amb la cultura cristiana i mediterrània (126), i dos més centrats en la qüestió tòpica del catolicisme conservador i la necessària defensa de la tradició, amb els típics arguments expressats habitualment en la revista (127).

Jaume Bofill i Mates i Joan Alzina i Melis exerceixen només com a col·laboradors. Bofill amb un total de cinc poemes força irrellevants (128) i Alzina amb un text pseudo-literari i tres articles de fons semblants als que paral·lelament publica a "Catalunya" (129).

La Lliga Espiritual i "Montserrat", igual com suc-

ceeix amb la Congregació Mariana i l'Acadèmia Catalanista, són bons llocs per establir vincles d'amistat amb futurs col.laboradors. Especialment durant 1901 i 1902, que són els anys de confluència. Alguns d'aquests contactes, com els que es mantenen amb Jeroni Martorell, Fèlix Escalas (130), Jaume Figueras o Claudi Hoyos, són complementaris dels que, amb una lleugera anticipació, es produeixen a la Congregació (131).

Ara és quan s'origina la veritable aproximació a Jaume Figueras. Prospera així una de les amistats més fructíferes pel que fa a futures compensacions econòmiques en activitats conjuntes. Figueras és un dels promotors de la Lliga junt amb diversos dels seus germans. Probablement, el cap de la colla de la qual formen part Carner i els seus. A més, ambdós són redactors de la revista el 1902. El seu paper és més actiu ara que no ho havia estat abans a la Congregació. Tant pel que fa a càrrecs com a articles de fons al butlletí (132). La relació que s'estableix és tan íntima que més endavant Bofill no té objecció a considerar-lo "*dels nostres*" (133). El punt central d'aquesta relació es produeix a "Catalunya".

D'altres contactes se susciten ara, al marge de precedents a la Congregació, i són importants per entendre certs aspectes de l'evolució posterior. Alguns tan significatius com els que s'estableixen amb Francesc d'A. Galí, amb qui convergeixen també en els locals del Cercle Artístic de Sant Lluc (134); Joan Llongueras, que té una participació destacada a "Catalunya" i s'apropa força al grup (135); Valeri Serra i Boldú, un dels models pel que fa a la concepció del folklore que defensen (136); Xavier Viura, amb qui Carner ja havia coincidit en els setmanaris verdaguerians i amb qui acaba intimant (137); Joan

Llimona, que es va configurant com a model d'artista pictòric per a la jove intel·lectualitat catòlica i que uns anys després esdevé director artístic d'una revista tan carneriana com "Empori" (138); i Francesc Matheu, amb qui Carner col·labora a "Il·lustració Catalana" (139). Només en algun cas escadusser la coincidència a la Lliga és posterior als projectes de col·laboració conjunta: el de Lluís Graner, per a qui Carner treballa a sou durant 1905 i 1906 (140). Hi ha altres cops en què la coincidència és més testimonial, però també significativa pel que representa la proximitat amb gent de la categoria de Joan Maragall (141), Antoni Gaudí, Lluís Millet, Lluís Domènech i Montaner o Emili Vilanova.

Hi ha dos casos especials que val la pena d'estudiar més detingudament: els d'Alexandre de Riquer i Frederic Clascar. Alexandre de Riquer és en aquests moments un personatge clau perquè el trobem vinculat a iniciatives diverses, algunes d'elles fins i tot contradictòries. Des de "Joventut" fins a "La Renaixensa", passant pel Cercle Artístic de Sant Lluc, els setmanaris literaris populars (és redactor artístic de "L'Atlàntida"), alguns cercles catòlics conservadors o els Quatre Gats, és una persona, a més, amb prestigi i influència. El seu taller es converteix per aquests dos motius en un dels centres de relació més importants d'aquests anys (142). En el tombant de segle es pot dir que fa de pont a tres bandes: entre el vell sector del moviment de Renaixença, certs grups modernistes interessats pel pre-rafaelisme i el nou jovent universitari, especialment el de formació catòlica. No és estrany que entre aquest munt de coses s'hi pugui afegir la vinculació a la Lliga Espiritual i al seu butlletí. Ja el trobem com a membre de la comissió que la Unió Catalanista crea cap a 1895 per tirar

endavant la Secció de Propaganda Catòlica i de bon començament és qui dibuixa la capçalera de "Montserrat".

Això no obstant, tot i tenir els punts a favor, no es pot dir que influeixi decisivament sobre Carner i els seus. La coincidència amb Vallès en la comissió esmentada o amb Carner en el jurat del concurs literari de "Montserrat" no són suficients. No se'l pot considerar com a aglutinador i no intervé directament en cap de les activitats del grup. Pot tenir alguna influència en l'enlluernament de 1901 pel Modernisme perquè de fet ell és dels qui millor saben desvincular els elements estètics típics del final de segle de l'ansia de rebel·lió que normalment els acompanya durant els anys noranta, cosa que retrobem en Carner i companyia. És, però, una incidència indirecta. Se'l té en consideració, això sí. Carner destaca el seu treball com a sonetista (143), però ja quan està concretant el seu propi model de sonet, per a la definició del qual no té necessitat de fixar la vista en l'obra de Riquer. I a "Catalunya" se'l cita en la llista de col·laboradors del primer número i se n'inclouen alguns textos, sempre literaris. Mai no s'hi entreveu, però, una relació amical directa amb els redactors, com sí que succeeix amb la gent que hi queda més propera.

Frederic Clascar, director de "Montserrat" durant 1905 i consiliari durant un temps de la Lliga Espiritual, és una de les principals influències que Carner rep durant aquests anys de transició. Tot i ser deixeble de Torras i Bages, cosa que ell mateix reconeix (144), és el millor representant de l'adaptació del mestratge rebut a les circumstàncies del segle XX. El seu treball de divulgació cultural canvia el to apologetic i polemista que caracteritza les actuacions del bisbe per un altre de més

científic, producte d'una major preparació cultural. Sobretot a l'hora de l'edició de textos bíblics, però també amb material popular com els devocionaris. Ja el 1897 s'enfronta dialècticament a Jaume Collell, el millor representant del vigatanisme intransigent, i a Salvador Bové a propòsit de la lectura d'aquest darrer de l'obra de Ramon Sibiuda (145). I més endavant, durant la segona dècada del segle, posa en dubte la funció dels censors eclesiàstics quan desvirtuen el treball d'investigació dels estudiosos de la història religiosa (146). Per això no té inconvenient a passar de "La Veu de Catalunya" setmanari -d'on havia arribat a ser redactor- a "La Veu de Catalunya" diari quan el 1899 es produeix el canvi. Canvi que el sector menys tolerant i més pròxim al vigatanisme del setmanari -que després continua la brega a "Lo Pensament Català"- no acaba de veure amb bons ulls (147).

Per tots aquests motius, en teoria Clascar pot recolzar millor l'ànsia de modernitat del Carner de "Montserrat", sense que això suposi allunyar-se ni un pèl de l'ortodòxia catòlica. La progressiva modernització d'un ideari vuitcentista com el de Torras per tal d'adaptar-lo a les circumstàncies socio-polítiques del nou-cents, que acaba desembocant tant en Carner com en els seus col·legues en la militància a la Lliga Regionalista i a la superació de l'estricta torrasibagesianisme, passa per un període intermig durant el qual, sense que Torras i Bages deixi de ser respectat i admirat, Clascar va guanyant influència perquè respon millor al model desitjat. Cosa que Prat de la Riba intueix molt bé en incorporar-lo ben aviat a "La Veu de Catalunya" a ell i no a un altre dels molts hereus de La tradició catalana (148). I no és casualitat que sigui precisament Carner, que tampoc no

tarda gaire a incorporar-se a "La Veu" anticipant-se als seus companys, qui primer trava amiatat amb Clascar -per a ell és *"l'home de lletres més exquisit del sacerdocí català"* (149)- i qui en rep una influència major en un moment en què Bofill o Alzina i Melis encara estan més enlluernats pel resplendor del bisbe que pel desig d'accedir a un catolicisme igualment tradicionalista però una mica més obert i, en definitiva, més barceloní (150).

La Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat és, doncs, un lloc ideal de trobada de la gent que acaba formant el grup de Carner. I especialment el seu butlletí mensual "Montserrat", en el qual tots comencen a col·laborar entre 1900 i 1902, poc més o menys les dades que emmarquen el període durant el qual el grup es forma i s'insinuen les primeres activitats conjuntes, encara no del tot independents. I és Carner qui, sobretot durant 1902, desplega el gruix més important de l'activitat i actua com a aglutinador. Per això la revista ha de ser estudiada durant aquest període. La plataforma triada ja és un xic diferent d'aquelles per les quals es mou durant l'estricta prehistòria. En primer lloc, ja no és un setmanari popular pseudo-literari com "L'Aureneta" o "L'Atlàntida" ni tampoc l'integrisme religiós descatalanitzat de "La Hormiga de Oro", la participació en la qual disminueix força quan el 1901 Carner s'integra a una revista com "Montserrat", que pot satisfer millor els seus interessos, especialment la seva aproximació definitiva al catalanisme, i en català.

Això no obstant, "Montserrat" no és encara una revista carneriana en la mesura que ho són més tard "Catalunya" o "Empori". Continua ancorada en una tradició

vuitcentista, que és la que hi ha al darrera dels plantejaments de la Lliga Espiritual dels primers temps i de Torras i Bages, el seu ideòleg. Els esforços que llança Carner per tal de promoure uns primers símptomes de modernització no hi troben el marc adequat. Es queden en fets aïllats. I és que, en bona mesura, el tipus de publicació influeix en la mena de textos que s'hi escriuen. Només cal veure la diferència de to entre els articles que Vallès publica a "Montserrat" i els que paral·lelament lliura a "Catalunya". Els de "Montserrat" són més reaccionaris, agressius i s'adeqüen millor a la revista. Vallès, com també succeeix amb els altres, no és capaç de desmarcar-se -com sí que ho aconsegueix Carner- del model de publicació on escriu. Rafael Masó, a la vista de les seves intervencions a la Congregació Mariana durant aquest mateix període, ho hagués pogut aconseguir, però els textos seus que realment insinuen una major modernitat que els d'altres col·laboradors són ja de 1903 endavant.

En cap cas no es pot parlar de revista moderna. I quan aquesta modernització hagués estat possible -amb Vallès com a director i amb un procés d'obertura democràtica de l'entitat al qual Carner mateix contribueix- ja és massa tard: el període de transició durant el qual té sentit la utilització d'una plataforma així ja és conclòs i l'evolució vers el Noucentisme prossegueix per altres vies més avançades. I això que l'evolució ideològica de la Lliga Espiritual cap a posicions moderades és propera a la del grup.

Ni tan sols durant 1902, que és quan Carner hi té un pes específic més gran, no es pot parlar de revista carneriana. No hem d'oblidar que, abans que res, és el butlletí d'una entitat religiosa i no una revista de

debat cultural, que és allò que Carner necessita i apunta en els seus articles, els quals es desmarquen una mica del to general de la publicació. Ell és el primer d'aquests joves intel·lectuals que mostra com el catolicisme, fonamental en un principi, de mica en mica va perdent el pla preeminent. El que passa és que per fer-ho s'ha de valer d'uns mitjans per als quals el catolicisme és encara irrenunciable com a base per a la concepció del món i de l'art. La renovació en què confia a finals de 1902 i per a la qual cerca "elements sans e intelligents" com Bofill (151) no es produeix fins un any i mig o dos després, i molt matisada (l'entrada dels mallorquins, per exemple). També massa tard per treure'n un rendiment semblant al que hom pot obtenir paral·lelament des d'altres vies. I és que "Catalunya" ve a ser, a començaments de 1903, allò que Carner, una mica utòpicament, vol que sigui "Montserrat" a finals de 1902. El període de transició obre així pas al de consolidació, durant el qual augmenta el prestigi del poeta, però disminueix el grau de participació en aquesta mena d'empreses. Si més no pel que fa a textos teòrics més o menys programàtics com els de "Plautus". Fins al punt que deixa de tenir-hi la responsabilitat que manté durant 1902 i potser fins i tot abandona el consell de redacció. No és casualitat que la darrera de les cròniques literàries de "Plautus" sigui d'agost de 1902, quan comença a fer-se patent que les novetats que avança en la carta a Bofill d'uns mesos abans no seran realitat, sinó que, contràriament, la revista entra en una petita crisi que obliga a deixar de publicar-la durant els mesos d'octubre i novembre.

La participació a "Montserrat" -juntament amb la que paral·lelament es produeix a "Universitat Catalana"-

li serveix, sobretot, per començar a bastir-se un clos enmig del panorama intel·lectual català del moment. Just quan comença a intuir-se la modernització de les seves idees estètiques i necessita difondre-la, ni que sigui a través d'uns medis que no són els més adequats. La participació a l'Acadèmia Catalanista de la Congregació Mariana -especialment a principis de 1903- dona aquesta mateixa dimensió, però reduïda a un cercle massa tancat. Per això les primeres polèmiques sèries amb aquest món intel·lectual les manté ara i no quan publica a "L'Aurenetà" els seus blasmes sarcàstics antimodernistes, que passen força desapercebuts. Les cròniques literàries de "Plautus", plantejades més seriosament, comencen a remoure l'ambient. Tant entre els redactors de "Joventut" com entre alguns col·laboradors de "Catalunya Artística". Els de "Joventut", responen a diverses provocacions de Carner, entre les quals hi ha la burla de "Plautus" contra Antoni Busquets i Punset, *"un jove dels joves d'un setmanari jove"*, perquè en un dels seus articles es queixa dels comentaris literaris d'algunes revistes amb ideals catòlics, i concretament d'una on *"hi ha un «Plautus» que tufeja a carn; poeta de lo més «precoz» que conèixer.s puga, que al fer ressenyas literàries insulta a tort y a dret"* (152).

A "Catalunya Artística", amb una carta oberta signada per Ramon Surinyach i Senties (153), una de les víctimes de la ironia carneriana ja des d'aquests anys de joventut (154). La carta és una diatriba duríssima i quasi insultant -*"aparteu las criaturas educadas que podrían pendre mal"*, avisa des de bon començament- vers el jove-net que, camuflat darrera del pseudònim, ha gosat llançar impropis contra Iglésias i Clavé en una crònica recent (155). Les indirectes són prou explícites com per deixar

clar que sap qui s'amaga al darrera. Aprofita, és clar, per mostrar el seu desacord amb el tipus de crítica literària que "Plautus" exercita, en la qual es proposa una selecció on es combinin determinats components estètics amb una ideologia conservadora que Surinyach considera que, tot i estar amparada per una entitat sèria com la Lliga Espiritual, té molt poc de catòlica. Els seus mateixos adversaris entreveuen, per tant, encara que no acabin de filar prim, els matisos diferencials existents entre allò que "Montserrat" representa i el que Carner hi publica. Se'l volen prendre a broma, però en realitat li estan reconeixent un lloc incòmode a la competència.